

Basında ve Mecliste 1948 Tasfiyesine İlişkin Tartışmaların Söylemi

Halise Karaaslan Şanlı
Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

• • •

Özet

1948 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde yaşanan ve Prof. Pertev Naili Boratav, Doç. Niyazi Berkes ve Doç. Behice Boran'ın kürsülerin lağvedilerek, "üniversiteden ihraçları" ile sonuçlanan tasfiye sürecinin konu edildiği bu makalede, olayın yazılı basında haberleştirilmesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde tartışılmasının söylemsel özellikleri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Bilgi iktidar ya da bilim adamları ve kadınları ile siyasal iktidar ilişkileri açısından örnek olay olarak seçilen 1948 tasfiyesi, basın ve meclisin yani iki iktidar bloğunun üniversite özerkliğine ve bilim adamlarının akademik özgürlüklerine yönelik müdahale örneklerinden biri olarak ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 1948 tasfiyesi, akademik özerklik ve özgürlük

Discourse of the Debates on the 1948 Liquidation in Press and in the Parliament

Abstract

In 1948 Prof. Pertev Naili Boratav, Assoc. Prof. Niyazi Berkes and Assoc. Prof. Behice Boran's chairs in Ankara University Faculty of Languages, History and Geography were abolished and this liquidation resulted in their expulsion from the university. In this article discursive elements of this event's angling in the print media and criticism in The Grand National Assembly are focused on. 1948 liquidation is chosen as an example in terms of knowledge/power relations or of the relations of scientists and political power. It is considered as an event that exemplifies two power blocks, namely the press' and the Assembly's intervention in academic freedom and autonomy.

Keywords: Ankara University Faculty of Languages, History and Geography, the 1948 liquidation, academic freedom and autonomy

Basında ve Mecliste 1948 Tasfiyesine İlişkin Tartışmaların Söylemi¹

Yarım yüzyıl kadar önce, Türkiye'nin irtica odakları Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden Niyazi Berkes'i, Behice Boran'ı ve beni tasfiye etmek amacıyla çok yönlü bir kampanya açtılar ve sonunda başarıya ulaştılar... Bizim yaşadıklarımız, bence, Türkiye'nin siyaset, hukuk ve üniversiteler tarihine bir yüz karası olarak geçecek acı ve öğretici özellikler de taşıyor. Türkiye bizimkine benzer cadı kazanlarının kaynatıldığı başka dönemlerden de geçti ve bizden sonra da, benzer acı tecrübeleri yaşayan başka bilim adamları da oldu. Bu nedenlerle, bizler istisnai bir dönemde kazaya uğramış insanlar değildik.

Pertev Naili Boratav, Temmuz 1996, Cap d'Ail

Bilim adamları ve kadınlarının akademik özgürlükleri, özerk üniversite demokratik toplumların vazgeçilmez önceliklerinden birisidir. Ancak, bilimsel bilginin üretildiği kurumlar olan üniversiteler tarihine bakıldığında, bilimsel özgürlük ve özerklik konusunun gündemden düşmediği ve üniversite üyeleri ile siyasal iktidarlar arasında bir mücadele unsuru olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, üniversiteler tarihini aynı zamanda bir özerklik mücadelesi tarihi olarak okumak da mümkündür.

Bilimsel özgürlük ve üniversite özerkliği, üniversite üyesini tüm egemen çevrelere ve bu arada üniversitenin kendi bünyesi içindeki egemen tabakalara karşı koruyan bir hak olarak üniversite mensuplarınınca savunulurken, siyasal iktidarlar üniversite üyelerinin toplum-

1 Bu makale 8-10 Eylül 2006 tarihinde İzmir'de gerçekleştirilen I. Karaburun Bilim Kongresi'nde sunulan "Basında ve Mecliste 1948 Tasfiyesine İlişkin Tartışmaların Söylemi" başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

dan kopuk ve politika dışı işlerle meşgul olmalarını talep etmişlerdir. Bu iki yaklaşım sürekli çatışma halinde olmuş ve özerk üniversitenin kurumsallaşmadığı ya da zayıf olduğu dönemlerde, siyasal iktidarlar güdümleri altına almak istedikleri bilim adamları ve kadınlarına yönelik bir baskı aracı olarak üniversiteden uzaklaştırma, işlerine son verme yoluna başvurmuşlardır.

Türkiye’de üniversiteler tarihine bakıldığında, üniversite öğretim üyelerine yönelik olarak gerçekleştirilen ve “tasfiye” (arındırma, temizleme) şeklinde terimleşen üniversiteden uzaklaştırma eylemlerinin neredeyse süreklilik kazandığı görülmektedir. İlk kez 1870 yılında Darülfünun’da başlayan tasfiye sürecini, 1909-1913 yılları arasında Askeri Tıp Okulu ve Sivil Tıp Okulu’nun birleşmesinin ardından kurulan Tasfiye Komisyonu’nun yaptığı tasfiyeler takip etmiştir. Bu süreci, 1919’da Tıp Fakültesi’nde, 1922’de Darülfünun Edebiyat Fakültesi’nde, 1933’de yeni Darülfünun’da görevli öğretim üyelerine yönelik gerçekleştirilen tasfiyeler izlemiştir. Üniversitelerde beşinci tasfiye 1948 yılında yapılmıştır. Bu tasfiye öncekilerden ve sonrakilerden farklıdır. Bilindiği üzere 18 Haziran 1946 tarihinde üniversitelerin işleyişini düzenleyen ilk yasal mevzuat kaleme alınmış, 4936 sayılı “Üniversiteler Kanunu”yla üniversitelere özerklik tanınmıştır. Dolayısıyla, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde (DTCF) bir profesör ve iki doçentin görevine Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce çıkarılan bir yasayla son verilen 1948 tasfiyesi, özerk üniversitede ve özerkliği getiren siyasal iktidar tarafından yapılmıştır. 1948 tasfiyesini, 1960 yılında Milli Birlik Komitesi üyeleri tarafından yapılan ve 147

öğretim üyesinin işine son verilmesi nedeniyle “147”likler olarak adlandırılan tasfiyeler ile 1980 darbesinin ardından 1402 sayılı sıkıyönetim yasasıyla gerçekleştirilen tasfiyeler takip etmiştir (Hatipoğlu, 2000: 459-460).

Türkiye’de yaşanan tasfiye süreçlerinin dikkat çekici yönleri; tasfiyelerin üniversite dışındaki güçlerin istek ve kararı ile gerçekleşmesi² ve üniversitelerin öğretim üyelerinin işlerine son verilmesine karşı ciddi bir direnç göstermemesidir. 1909 yılında başlayan ve günümüze değin belli aralıklarla tekrarlanan tasfiyeler sonucu Türkiye’de üniversiter yaşam ağır darbeler almış, üniversite özerkliği kökleşmemiştir. Üniversitelerin tasfiyeler konusundaki tepkisizliği akademik yazında tasfiyelerle ilgili çalışmalarının sınırlılığıyla da görünür olmaktadır.³ Oysaki üniversitelerin özerkliklerine sahip çıkabilme koşullarından biri, üniversiteler tarihini iyi bilmek ve bu tarih bilinci ile yaşanan deneyimlerden ders çıkarabilmektir. Bu çalışmayla hedeflenen, Türkiye üniversitelerinde yaşanan tasfiye süreçlerine ilişkin var olan sınırlı bilgi birikimine katkı sunabilmek ve bilgi-iktidar ilişkileri açısından önemli bir yer tutan bilim adamı ve kadınları ile siyasal iktidar ilişkileri üzerine yeniden düşünmeye aracı olabilmektir.

Bu makalede, 1948 yılında Ankara Üniversitesi DTCF halk edebiyatı kürsüsü profesörü Pertev Naili Boratav, felsefe kürsüsü sosyoloji

- 2 1909 tasfiyesi Harbiye ve Maarif Nazırlarının kurduğu bir komisyon, 1933 tasfiyesi üniversite dışı bir komisyon, 1948 tasfiyesi TBMM, 1960 tasfiyesi doğrudan yasama gücünü elinde bulunduran Millî Birlik Komitesi, 1980 tasfiyesi ise sıkıyönetim komutanları ve YÖK işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.
- 3 Türkiye’de üniversite tasfiyelerini doğrudan konu edinen tek çalışma Mete Çetkin’in 1948 tasfiyesini incelediği *-Üniversite’de Cadı Kazanı- 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav’ın Müdafası* (1998) kitabıdır. Doğrudan tasfiyelerle ilgili olmamakla birlikte Tahir Hatipoğlu’nun *Türkiye Üniversite Tarihi* (2000) ve Ernst Hirsch’in *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi* (1998) kitapları da tasfiyeler üzerinde durmaktadır. Bunlara ek olarak Gökhan Atılğan, Behice Boran’ın yaşamöyküsünü kaleme aldığı *Behice Boran- Öğretim Üyesi, Siyasetçi ve Kuramcı* (2009, ikinci basım) başlıklı kitabının ikinci bölümünde Boran’ın mesleki yaşamının önemli bir sürecini oluşturan öğretim üyeliği yıllarına değinirken 1948 tasfiyesine ayrıntılı olarak yer vermiştir.

doçentleri Niyazi Berkes ile Behice Boran'ın tasfiye sürecinin yazılı basında haberleştirilmesi ve TBMM'de tartışılma biçimleri üzerinde durulacaktır. 1948 tasfiyesi sürecinde iktidar bloğunun iki ortağı olan basın ve meclisin "demokratik ve özerk üniversite" tasavvurlarını açığa çıkarmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Makale iki kısım halinde örgütlenmiştir. Birinci kısım TBMM'deki tasfiyelere ilişkin açığa çıkan tartışmaların, ikinci kısım ise yazılı basında konuyla ilgili çıkan haberlerin incelenmesinden oluşmaktadır. Makale için yapılan veri toplama sürecinde, 1948 yılına ait ulusal düzeyde yayın yapan tirajı en yüksek altı gazete -*Ulus, Cumhuriyet, Vatan, Kudret, Hürriyet, Son Posta* ve *Akşam*- taranmıştır. Mecliste konuyla ilgili yapılan tartışmalar ise 1948 yılı *TBMM Tutanak Dergisi'nin* incelenmesi sonucu elde edilmiştir. Çalışmada, elde edilen materyallerin incelenmesi sürecinde söylem çözümlemesi yönteminden yararlanılmıştır. Söylem çözümlemesinde seçilen model, Teun van Dijk'in hem yazılı basın haberleri üzerine geliştirdiği hem de parlamento konuşmalarının analizinde kullandığı söylem analizi modelidir. Bu modelin çalışmada yol gösterici olarak seçilmesinin nedeni van Dijk'in söylem çözümlemesi konusunda geliştirdiği yaklaşımla çalışmanın amaçları arasında kurulan paralelliktir. van Dijk, söylem analizini dil içinde kurulan farklı güç ve iktidar ilişkilerine ilişkin bir analiz türü olarak ele almış ve ideolojinin söylemde ifade edildiğini ve yeniden üretildiğini ileri sürmüştür. van Dijk'e göre söylem çalışmaları, söylemdeki çatışmanın tarihsel, politik ve sosyal geçmişinin oluşturduğu bağlamın, çatışmaların, güç ilişkilerinin ve grupların çözümlenmesini, biz ve onlara ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerin belirlenmesini, önvarsayımların ve ima edilen bilgilerin açık hale getirilmesini ve kutuplaşmış grupların görüşlerini vurgulayan sözcük seçimlerinin ve retoriksel stratejilerin incelenmesini gerektirmektedir (van Dijk, 1998: 61-63). Bu model doğrultusunda çalışmaya öncelikle DTCF tasfiyelerinin yani konunun tarihsel-politik bağlamın tanımlanmasıyla başlanmış, ardından meclis görüşmelerinde ve basında açığa çıkan söylemler ve söylem stratejileri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Olayların Gelişimi: DTCF’de “Solcu Öğretim Üyeleri Meselesi”

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ndeki (DTCF) tasfiye sürecini dönemin siyasal ve toplumsal panoramasından ayrı düşünmek mümkün değildir. 1948 tasfiyesini II. Dünya Savaşı esnasında “Millî Şef” İsmet İnönü’nün ülkeyi savaşa sokmamak amacıyla yürüttüğü uluslararası alandaki denge siyaseti, Türkiye’de çok partili hayata geçiş sürecinin taşıdığı özellikler ve savaş sonrasında yönetici sınıfların politik-ekonomik tercihleri ile birlikte açıklamak ve değerlendirmek gereklidir. Ancak, çalışmanın konusu DTCF öğretim üyelerinden Prof. Boratav, Doç. Berkes ve Doç. Boran’ın tasfiyesinin mecliste ve basındaki yankılarının incelenmesi ile sınırlandırıldığından dönemin siyasal ve toplumsal koşullarına ilişkin ayrıntılı bir değerlendirme yapılamayacaktır. Bununla birlikte dönemin siyasal ve toplumsal panoramasına kısaca değinilmesi tasfiye sürecinin bağlamının yerli yerine oturtulabilmesi açısından önemlidir.

1940’lı yılları II. Dünya Savaşı’nın evrelerine göre dönemlendirmek gerek iç gerekse dış politika açısından anlamlıdır (Tunçay, 2005: 66). Çünkü II. Dünya Savaşı esnasında başlayan kamplaşmalar ülke içindeki ideolojik/politik hareketliği belirlemiş, öğrenci eylemlerinden basın olaylar karşısında tutum alışına dek pek çok olguda etkili olmuştur. Gazeteler savaşa paralel yayın politikası gütmüş, Örneğin *Tan*, *Vatan*, *Akşam* ve *Tanin* “demokrasi cephesi”ni desteklerken, iktidara yakın duran *Cumhuriyet* ve *Ulus* Faşist Almanya’yı desteklemiştir. Türkiye’nin iç politik ortamında kamplaşma yaratan Dünya Savaşı aynı zamanda gençliği de iki kampa ayırmıştır. Aşırı sağcı öğrencilerin etkinlikleri bu dönemde yoğunlaşmış, “hükümetin sağ-solu birbirine vurdurma politikası” (Çavdar, 2004: 445) sonucu ırkçı-Turancı öğrenciler antifaşist, Turancılık ve ırkçılık karşıtı muhalif aydınlara yönelik eylemler gerçekleştirmişlerdir.⁴

4 Bunlara 26 Nisan 1944 tarihli Sabahattin Ali-Nihal Atsız davası görülürken düzenlenen Adliye baskını, 3 Mayıs 1944’de Ankara sokaklarında gerçekleştirilen miting, 4 Aralık 1945 *Tan* Matbaası baskını, 6 Mart 1947 tarihli Yüksek Öğrenim gençliğinin DTCF’li öğretim üyelerinin üniversiteden atılmasına yönelik eylemler örnek gösterilebilir.

1940'lı yılların ortalarında ırkçı-Turancı öğrencilerin eylemlerinin odağında *Yurt ve Dünya* ve *Adımlar* adlı dergileri çıkaran, yazıları ve çalışmalarıyla dönemin sol hareketinin fikri öncüleri arasında yer alan üç öğretim üyesi vardır. İrkçuların “kızıl tehlikenin” merkezi ve sembolü ilan ettikleri DTCF'li üç öğretim üyesinin görevlerinden ihracına ve mahkemede yargılanmalarına neden olan olayların gelişimi, ırkçı-Turancı öğrencilerin rektörlük işgalini de kapsayan bir dizi eylemiyle başlamıştır (ayrıntılı bilgi için bkz. Çetik, 1-43; Atılğan, 2009: 82-115). Eylemler neticesinde üç öğretim üyesi Ankara Üniversitesi Senatosu tarafından disiplin soruşturmasına çağırılmışlardır. Disiplin soruşturması 1946 tarihli 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 46. maddesinin (d) bendine göre açılmıştır. Bu madde üniversite öğretim mesleğinden çıkarılmaya ilgilidir. Maddeye göre: “Üniversite öğretim mesleğinde kalmasına yer bırakmayacak kadar şeref ve haysiyet kırıcı bir suç işleyenler üniversite mesleğinden çıkarılır”. 10 Ocak 1948 tarihinde Ankara Üniversitesi Senatosu “Prof. Pertev Naili Boratav, Doç. Niyazi Berkes ve Doç. Behice Boran'ın üniversite öğretim mesleğinden çıkarılmalarına oy birliği ile karar vermiştir”. Bu kararın anlamı, üç öğretim üyesinin mesleklerine yakışmayan “şeref ve haysiyet kırıcı bir suç işledikleri” ve bu nedenden dolayı öğretim üyeliği görevlerine son verildiğidir. 1946 tarihli Üniversite Kanunu'na dayanarak haklarında verilen ihraç kararına itiraz eden ve konuyu bir üst merci olan Üniversitelerarası Kurul'a taşıyan üç öğretim üyesi, 21 Şubat 1948 tarihinde Üniversitelerarası Kurul'un “delilleri yeterli görmemesi” üzerine önce usul sonra da esastan bozduğu ihraç kararının iptaliyle tekrar görevlerine dönmeye hak kazanmıştır. Ancak, bu karardan iki gün sonra 23 Şubat 1948'te toplanan Ankara Üniversitesi DTCF Yönetim Kurulu, öğretim üyelerinin görevlerine dönmelerinin “üniversite disiplinini bozacağı endişesi”yle bu öğretim üyelerine ait dersleri tatil etmiştir. Olayların mahkemelere yansıdığı bir esnada TBMM, yargı kararının sonucunu beklemeden, *Ankara Üniversitesi Kuruluş ve Kadroları Hakkında Kanun Tasarısı*'nın görüşülmesi sırasında, sözü edilen üç öğretim üyesinin “L” Cetveline yani açığa almak suretiyle üniversiteden ihracına karar vermiştir.

DTCF'li hocaların, öğretim üyeliği görevlerinden ihracına ve mahkemede yargılanmalarına neden olan suç iddiaları şunlardır: Per-tev Naili Boratav'a yönelik olanlar: "Türkçülük aleyhinde bulunmak", "Namık Kemal'i milliyetçi olduğu için eleştirmek", "Komünist olduğu söylenen Ruhi Su ile münasebette bulunmak", "Karacaoğlan'ın Türk-lükle alakası olmadığını söylemek", "Hüseyin Rahmi'nin fikirlerini solculuk propagandası için kullanmak", "Komünist olduğu söylenen Jira ve Bazen ile seyahate çıkmak", "Masalların halkın, destanların ise aristokrasi sınıfının mahsulü olduğunu söylemek", "Anadolu isyanla-rına ilgi göstermek". Behice Boran'a yönelik suç iddiaları: "Sağcı tale-beleri sınıfta bırakmak", "Konferanslarda Rus Rejimini methetmek", "Seminerlerde komünizmi methetmek", "İptidai cemiyetlerde mülki-yet hakkı olmadığı için bunların modern cemiyetlerden daha üstün olduğunu söylemek". Niyazi Berkes'e yönelik suç iddiaları ise: "Ders-lerde komünizmi methetmek", "Derslerde komünist beyannamesini ısrarla okutmak", "Milliyetçi talebeyi sınıfta bırakmak", "Sabahattin Ali'nin evine gidip, dostu olmak", "Verdiği konferansta İngiltere ve Amerika'yı emperyalist olarak tanımlamak".⁵

Derslerde kullanılan materyaller, öğrencilerin tuttukları ders not-ları ve Turancı öğrencilerin sözlü ifadelerine dayanan iddialar, Niyazi Berkes'in *Unutulan Yıllar* (1997) adlı anı kitabında da belirttiği gibi "oldukça gülünç" tür (481). Ancak, bu iddialar iki yıl boyunca basında, mecliste ve mahkemelerde gündeme getirilmiş ve üç öğretim üyesinin üniversiteden ihracına neden olmuştur. İddiaların niteliğini daha iyi betimleyebilmek için 1949 yılında Dışişleri Bakanı olan ve daha önce Darülfünun'da müderrislik yapan Necmettin Sadak'ın "suç delilleri" arasında sayılan ders materyallerine ilişkin değerlendirmesine yer vermek anlamlıdır: Sadak, "Ben 1918'de İstanbul Darülfünununda içtimaiyat (sosyoloji) dersi verirken, Marks'la Engels'in 'Komünist Manifestosu' nu çok rahat okuturdum. O tarihten 30 yıl sonra böyle bir dersin yasaklı olacağı aklımın bir köşesinden bile geçmezdi" sözlerini sarf etmiştir (aktaran Hatiboğlu, 2000: 211).

5 01.05.1948- 30.12.1948 tarihleri arasında *Ulus, Cumhuriyet, Vatan, Kudret, Hürriyet, Son Posta* ve *Akşam* gazetelerinde yer alan mahkeme haberlerinde geçen suç isnatla-rından alıntılanmıştır.

Meclis Tutanaklarında 1948 Tasfiyesi

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Pertev Naili Boratav, Doç. Niyazi Berkes ve Doç. Behice Boran'ın üniversiteden tasfiyesi konusu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde üç ayrı oturumda görüşülmüştür. Bunlardan ilki, Zonguldak Milletvekili Orhan Seyfi Orhon'un sözlü soru önergesinin görüşüldüğü 3.5.1948 tarihli oturumdur. Orhon'un sözlü soru önergesi Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer'e yöneliktir ve konu hakkında Milli Eğitim Bakanlığınca ne düşünüldüğünün açıklanması talebini içerir. Konuyla ilgili ikinci ve üçüncü oturum *Ankara Üniversitesi Kuruluş ve Kadroları Hakkında Kanun Tasarısı ve Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları Raporları* gündemli 5.7.1948 ve 6.7.1948 tarihli oturumlardır.⁶ 5-6.7.1948 tarihli oturumlarda, DTCF'deki üç öğretim üyesinin kadrolarının "L" Cetveline yani açığa alınmasıyla ilgili tartışma ve konuşmalar yapılmıştır. Yukarıda sözü edilen oturumlarda özellikle iki tema öne çıkmıştır. Bunlardan ilki üniversite özerkliği, ikincisi ise üniversitelerin ya da daha geniş anlamıyla bilim üretiminin amaçlarıdır. Meclis görüşmelerinde öne çıkan bu iki temayı incelemeden önce TBMM üyelerinin DTCF tasfiyesine ilişkin verdikleri kararın nasıl bir atmosferde alındığını betimlemek için öncelikle genel eğilime yönelik bir değerlendirme yapılacaktır.

TBMM'nin DTCF Tasfiyesine İlişkin Genel Eğilimi

DTCF'deki üç öğretim üyesinin tasfiyesine ilişkin TBMM'deki görüşmeler 3.5.1948 tarihinde Orhan Seyfi Orhon'un soru önergesiyle başlar. Orhon, öğretim üyelerine ilişkin DTCF Senatosu tarafından oybirliği ile alınan öğretim mesleğinden çıkarma kararını hatırlatarak,

6 Meclisteki tartışmalarda, Orhan Seyfi Orhon (Zonguldak milletvekili), Reşat Şemsettin Sırer (Sivas milletvekili ve Milli Eğitim Bakanı), Necdet Otaman (Manisa milletvekili), Emin Soysal (Maraş milletvekili), Fazıl Ahmet Aykaç (Diyarbakır milletvekili), Refik Ahmet Sevengil (Tokat milletvekili), Fahri Kurtuluş (Rize milletvekili), Reşit Tarakçıoğlu (Trabzon milletvekili), Nurettin Ünen (Çanakkale milletvekili), Behçet Kemal Çağlar (Erzincan milletvekili), Suut Kemal Yetkin (Urfa milletvekili), Tahsin Adnan Adıvar (İstanbul milletvekili), Hulusi Oral (Denizli milletvekili), Tahsin Banguoğlu (Bingöl milletvekili), Sadık Aldoğan (Afyon Karahisar milletvekili) söz almıştır.

bu kararın Üniversitelerarası Kurul tarafından çoğunlukla bozulmasını eleştirir ve “Bu kararla, bu üç profesörün gerek üniversite muhitinde gerek umumi efkâr üzerinde uyandırdıkları huzursuzluğa bakılmaksızın iadesi kabul ve tasvip edilmiştir” (3.5.1948: 247) diyerek, Milli Eğitim Bakanlığı’nca bu hususta ne düşünüldüğünün sözlü olarak açıklanmasını talep eder. Verdiği önerenin görüşülmesi sırasında milletvekillerine yönelik,

Arkadaşlar, ben bu soruyu, hangi rejimi müdafaa ettikleri artık herkes tarafından çok iyi bilinen DTCF’nin bu üç öğretim üyesi hakkında yeni bilgiler edinmek için sormadım. İşgal ettikleri Üniversite kürsülerinde ilmi ödevlerini nasıl yaptıklarını ve hangi maksat için çalıştıklarını herkes gibi ben de biliyorum! ...Bu üç öğretim üyesinin Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinde öğrencileri ikiye böldüğü ve tedrisatın devamına imkân bırakmayan bir huzursuzluk meydana çıktığı da bir hakikattir. Nihayet bunların ellerinden fakülteyi kurtarmak için kadroları lağvetmekten başka bir yol bulanamamıştır. İşte görünen manzara budur (251).

sözleriyle konuyu gündeme taşıma amacının bilgi edinmek değil mahkeme süreci henüz tamamlanmamış olan öğretim üyelerinin tasfiyesi konusunda meclisin acil bir karar almasını sağlamak olduğunu açıkça belirtir.

Orhon’un önergesinin doğrudan muhatabı olan Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer tarafından yapılan açıklamalarında dikkat çeken yön, Sirer’in milli eğitim teşkilatı yerine şahsi görüşlerini açıklamayı tercih etmesidir. Sirer, Ankara Üniversitesi Senatosu’nun verdiği ihraç kararını bozan ve üç öğretim üyesinin tekrar üniversiteye dönmesine olanak sağlayan Üniversitelerarası Kurul’un kararını değerlendirirken, konuşmasını şu argümanlara dayandırır:

Ankara Üniversitesi’nde bulunanlar ihraçlarına karar verdikleri kimselerin yanı başındadırlar, onların fiil ve hareketlerini daima takip ve müşahede edebilmek vaziyetindedirler. Ama İstanbul’da hizmet gören arkadaşlarımız bu durumda değildirler, uzaktadırlar. Fikrimce bu uzaklık ve yakınlık görüş ve kararlardaki farkı doğurmuştur (3.5.1948: 248).

Sirer bu sözleriyle, Üniversitelerarası Kurul'un kararını eleştirir ve kararın “yanlışlığını” mekânsal uzaklıktan kaynaklanan bir bilgi eksikliği durumuna bağlar. Bu söylemin öne çıkarılma nedeni, Milli Eğitim Bakanı olmak sıfatıyla söz alan ve öğretim üyelerinin durumuna ilişkin eğitim teşkilatının görüşlerini tarafsız bir şekilde açıklamakla sorumlu olan Sirer'in olaya bir taraf olarak yaklaştığının ve bu durumun meclisin genel eğiliminin belirlenmesinde son derece etkili olduğunun altını çizmektir. Sirer sözlerine şöyle devam eder:

Orhon arkadaşıma bu vesile ile bir daha kanaat ve müşahedemi (gözlemlerimi) söylemek isterim. Uzviyetlerde olduğu gibi, içtimai bünyelerde de maraz müvellidi amillere (hastalık yaratan sebeplere) karşı mukavemet etmenin ve kurtulmanın emin çaresi bu bünyeleri kuvvetli bulundurmadır. Dışardan vuku bulan müdahalelerin değeri, bünyenin mukavemeti yanında dışardan verilen ilaç kıymeti derecesinde tali bir mahiyet arzeder. Bu kanaatimi tekrarladıktan sonra şunu arzedeğim ki her neviden ve dereceden talim ve terbiye müesseselerimizde yabancı ideolojilere karşı mukavemet kuvveti ferahlık verecek mertebededir. Ve müesseselerimizin manevi havası patojenleri yaşatmıyacak bir ciyadet (temizlik) kazanmaktadır. Buna emin olmalarını rica ederim (3.5.1948: 248-249).

Sirer, DTCF'de yaşanan ve tasfiyeyle sonuçlanan olaylara ilişkin şahsi bakış açısını yansıttığı söyleminde bir hastalık metaforu kullanarak, DTCF öğretim üyelerini bir “maraz” (hastalık), “patojen (mikrop)” olarak nitelendirir. Daha sonraki konuşmalarda da sıklıkta örneklerine rastlanan metafor kullanımı, milletvekillerinin DTCF öğretim üyelerinin tasfiyesine yönelik görüşlerini açıklamakta en sık başvurduğu söylem stratejisidir. Soyut, karmaşık, bilinmedik yeni ya da duygusal anlamları daha bilinen ve somut hale getirmek için başvurulan metaforların çoğu açık aşağılama ve olumsuzlama amacıyla kullanılmıştır. Bunların yanı sıra, söylemin öznesi olan öğretim üyelerini dışlamak/ötekileştirmek amacıyla “solcu öğretim üyeleri”, “komünist tahrikçiliği yapan bu üç öğretim üyesi”, “malum öğretim üyeleri”, “bu öğretim üyeleri”, “bu adamlar”, “meşhur üç öğretmen” gibi sıfat ve ifadeler meclis üyelerinin hocalara karşı olumsuz tavrının dolaylı ifadeleri arasında yer almıştır.

TBMM’de üç öğretim üyesi konusundaki tartışmaları biçimlendirilen genel eğilimin daha iyi anlaşılabilmesi için, konuşmalar esnasında diğer milletvekillerinin tutanaklara yansıyan şu sözlerine de yer vermek gerekir. Üniversitelerarası Kurula yönelik olarak Orhon’un “Bu kurul, komünist tahrikçiliği yapan, bu üç öğretim üyesinin adeta müdafaa şahitliğini üzerine almış görünüyor” cümlelerinin ardından, oturduğu yerden söz alan Dr. Necdet Otaman “Onları da tasfiye etmeli!” (3.5.1948: 249) diyerek meclisin tasfiyelere ilişkin genel eğilimin açık ve dolaysız bir örneğini sergilemiştir.

Üniversite Muhtariyeti (Özerkliği) Üzerine Tartışmalar

TBMM’de, DTCF öğretim üyelerinin tasfiyelerine yönelik yapılan konuşmalarda, üzerinde sıklıkla durulan temalardan ilki “üniversite muhtariyeti”dir.⁷ Milletvekillerinin muhtariyet konusundaki söylemleri “üniversite muhtariyetine karşı olmadıkları” ve “DTCF tasfiyeleri ile üniversite muhtariyetinin bir ilişkisi olmadığı”nı ispat etmeye yönelik argümanlar içermektedir. Orhon’un sözleri bu tespiti doğrulayacak niteliktedir:

Üniversitelerimizin ilmi hürriyeti ve muhtariyetiyle bu meselenin hiçbir ilişkisi olamaz. Bu muhtariyeti biz, inkılâbımızın prensiplerimizin başına koymuşuz. Ona kimsenin dokunmaya niyeti yoktur. Bu mesele, üniversitelerin hürriyeti ve muhtariyeti davası değildir... (Alkışlar) (3.5.1948: 252).

Orhon, üç öğretim üyesinin görüşleri ve derslerde kullandıkları materyaller nedeniyle üniversiteden tasfiyesinin üniversite özerkliği ile “hiçbir ilişkisi” olmadığını ispatlamaya yönelik konuşmasını dramatikleştirme stratejisiyle süsleyerek, esas meselenin “milletimizin hürriyeti, emniyeti ve selameti davası” (252) olduğunu söylemiştir. Orhon, Üniversitelerarası Kurulun kararını değerlendirdiği bir başka konuşmasında ise şöyle demektedir:

7 Metnin bütünlüğünün korunması açısından, meclis tutanaklarında geçen “muhtariyet” kavramı metin içinde kimi zaman aynen korunmuş, kimi zaman da “özerklik” kavramıyla karşılanmıştır.

Yüksek Meclisinizin ve Milli Eğitim Bakanlığınızın bu meseleyi hassasiyetle takip edişini, üniversite muhtariyetine müdahale sayan bir dik başlılık göze çarpmaktadır. Üniversite muhtariyetinden bahsediliyor, üniversite muhtariyetiyle bu işlerin ne alakası olabilir? Üniversite muhtariyeti, devlet aleyhine, millet aleyhine zorla koparılmış siyasi bir muhtariyet midir? Bütçesini bu milletin kesesinden alan, bu rejimin kurduğu üniversitelerin ilim adamları, muhtariyetin gölgesinde bu devlete ve bu millete bağılılıklarını unutabilirler mi?(3.5.1948: 249)

Orhon'un konuşmalarında, tasfiye olayları ile üniversite muhtariyeti arasında kurmaya çalıştığı karşıtlık, diğer milletvekillerinin konuşmalarında da açığa çıkmıştır. Milletvekilleri, muhtariyetten yana olduklarını ancak bu olayla muhtariyetin bir ilişkisinin olmadığını kanıtlamaya yöneldikleri konuşmalarda “abartı”, “örnekleme”, “tekrar” gibi çeşitli söylem stratejilerinden yararlanmışlardır. Örneğin, Nurettin Ünen Meclisin ve Bakanlığın meseleye müdahale etmesini değerlendirdiği konuşmasına “Bu üniversitenin muhtariyetine tecavüz değildir” (6.7.1948: 799) cümlesiyle başlayarak, DTCF öğretim üyelerini “milletin hayatına kastetmek”le, “cinayetten daha büyük bir suç işlemek”le suçlamıştır. Ünen, DTCF’yi kastederek “o binada bir cinayet işlense polis girmeyecek mi idi?” örneğiyle, yasama ve yargı organlarının olaya “el koyması”nın gerekli ve haklı olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Ünen, tasfiye olayının üniversite özerkliği ile ilişkisi olmadığını milletvekillerini ikna etmek için yaptığı konuşmada “bu üniversite muhtariyetine tecavüz değil, bilakis muhtariyeti korumaktır” (799) argümanını sık sık tekrarlamıştır.

Tahsin Banguoğlu'nun üniversitelere ilişkin görüşlerini açıkladığı konuşması da üniversite özerkliği ile doğrudan ilişkilidir. Banguoğlu: “Üniversitelerimiz milletin malıdır ve dolayısıyla sizin malınızdır. Üniversitelerimiz, millet adına hesap soran yüksek heyetinize her an hesap vermeye amade olacaktır (Alkışlar)” (6.7.1948: 803) sözleriyle, meclisin üniversitelere müdahalesini savunmuştur.

Tasfiyeler konusundaki meclisin genel eğilimine aykırı görüş beyan eden ilk kişi Dr. Adnan Adıvar'dır. Adıvar:

Bu kanun mucibince, bazı kürsüler doğrudan doğruya isim zikredilerek lağvediliyor. Halbuki bendenizin prensip ve kanaatlerine göre, hiçbir meclis isim zikrederek, muhtar olan üniversitesinin bir kürsüsünü lağvetmez. Ama isim zikretmeyerek istediği kadar parasını kesebilir. Kestiği paraya göre, üniversite kendi kadrosunu tesbit eder (5.7.1948: 753).

demıştır. Adıvar'ın konuşmalarında öne çıkan vurgu, kürsülerin lağvedilmesinden çok isim zikredilerek lağvedilmesidir. Bütçesini devletten alan üniversitelerin özerk hareket edemeyeceği görüşü Adıvar tarafından da tekrarlanmıştır.

TBMM'de üniversite muhtariyeti üzerine varolan genel eğilime ve meclisteki genel uzlaşım havasının aksine görüş beyan eden ikinci kişi General Sadık Aldoğan'dır. Aldoğan:

Malumualiniz buradaki Senato bu üç öğretici arkadaşın vazifesine nihayet verilmesine karar veriyor. Sonra Üniversitelerarası Kurul bunu nakzediyor (hükmü bozuyor). Şimdi öyle bir vaziyet karşısındayız ki, üniversitelerarası kuruluş olan heyetin bir kararı var ortada; bu karar doğru mudur, eğri midir, çatlak mıdır, değil midir? Bunun için bir şey diyemem. Ancak, bildiğim bir şey varsa, mademki üniversitenin muhtariyetini kabul etmişiz ve bu işte kanunda yerini bulmuştur, yani; hüküm vermeye yetkili kurul hükmünü vermiştir. Şimdi hükümetin tasarısının içerisinde bu üç hocanın kürsüsü kaldırılıyor. Ben bunu niye teşbih edeyim bilmem ki! İşte arkadaşlarım; bu mesele hakkında düşündüklerim topluca bundan ibarettir. Şahsen, bu üç kürsünün kaldırılmasını doğru bulmuyorum... Arz ettiğim gibi üniversite bir ağaçtır; bu ağacın şurasını burasını kesip düzeltemeyiz. Bu ağacın en küçük bir dalına dokunamayız. 'Üniversiteler şöyledir böyledir diye konuşamayız'. Bu düşünceden vazgeçelim. Devlet eliyle kürsüler kurmak, kürsüler lağvetmekle üniversite olmaz (6.7.1948: 807-808).

Aldoğan, üniversite özerkliğini kabul etmiş bir meclisin üniversitelere müdahalesini doğru bulmadığını ifade ettiği konuşmasında, hükümetin üniversitelere yönelik hedef ve isteklerinin irrasyonelliğini anlatmak için bir de benzetmeden yararlanmıştır. Sahip olunmak istenen çocuğun cinsiyeti, boyu ve karakterine yönelik isteklerin gerçekleşmesinin imkânsızlığı ile milletvekillerinin üniversiteye yönelik istekleri arasında paralellik kurarak bunun olanaksızlığını vurgulamala-

ya çalışmıştır. Ancak, Aldoğan'ın görüşleri meclis genelinde kabul görmemiş ve 259 milletvekilinin katıldığı oylama sonucu yalnızca iki kişi red oyu vermiştir.

Milletvekillerinin Üniversite ve Bilim Adamı Tasavvuru

Meclis'te, DTCF öğretim üyelerinden Boratav, Boran ve Berkes'in üniversiteden tasfiyesinin gerekçelerinin konuşulduğu oturumlarda öne çıkan temalarından bir diğeri, üniversitelerin ve bilim adamlarının sahip olması gereken amaç ve görevler ile bunların milliyetçilik kavramıyla ilişkisinin nasıl kurulması gerektiğidir. Meclis görüşmeleri boyunca üniversiteden tasfiye edilen öğretim üyelerinin "suçları", "milliyetçilik aleyhtarı olmak ve bu düşüncede gençler yetiştirmek" olarak tanımlanmıştır. Bu "suçlara" yönelik argümanlar "milli şuur, memleket menfaati, milli bir tehlike, Türk gençleri, Türk tarihi, Türkün milli şuuru" gibi milliyetçi kavramlarla bezelidir. Milletvekillerinin üniversite tasavvurlarını, üniversiteden beklentilerini ve bilim anlayışlarını görebileceğimiz söylem örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

Üniversite ve milliyetçilik temasıyla ilgili en çarpıcı sözler Fahri Kurtuluş'tan gelmiştir. Kurtuluş'un üniversite ve üniversitenin görevleriyle ilgili yaptığı konuşmada, tarihten alıntılar ve dramatik vurgular dikkat çekicidir:

Bir üniversite ki, İkinci Viyana bozgunundan bu yana sönen Türk'ün ışığı ile parlayacak. Bir üniversite ki; yirminci asırda Türk tefekkürüne yeni bir ufuk açacak. Bir üniversite ki cemiyet gemimizi hadiselerin binbir çalkantısına karşın sağlam tutacak nesiller yetiştirecek. Bir üniversite ki, ideali realite ile kaynaştıracak, denkleştirecek ve Türk milletinin sağlamlığı ve dayanıklılığı ve edebiliğini temin ve devam ettirecek. Benim anladığım manada üniversite işte budur... Üniversitenin vazifesi, bizim gibi milli tesanüte muhtaç ve topraklarında muhteris kızıl gözler dolaşan bir memlekete, bu toprakları ecdadımızın ve istiklal savaşı kahramanlarımızın kanları bedeli olarak muhafaza ettiğimizi ve icap ettiğinde yine kanlarımızı akıtarak düşmanı serhat boylarında çivileyeceğimizi ve vatan namusunu koruyacağımızı, yetiştirmekte olduğumuz nesle daima hatırlatmaktır (5.7.1948: 754).

Kurtuluş, söyleminde açığa vurduğu milliyetçi duygularını “ülkenin her an tehlikede olduğu” imasıyla dramatikleştirmiştir. Kurtuluş’un üniversitelerden beklentilerini açıkladığı konuşması da milliyetçi vurgularla doludur:

Üniversitenin vazifesi, elindeki gençliği milletçilik aleyhtarı değil, kanı ile canı ile, kültürü ile ecdadının kanları bedeli olarak kurulmuş olan Cumhuriyeti ve bu Cumhuriyetin yaşadığı bu toprakları müdafaa etmesini bilen bir gençlik yetiştirmesidir. İlim kadar heyecan da lazımdır. İlim kadar bu vatan, bu bayrak için ölmesini bilmek de lazımdır. Ölmesini bilmeyen bir neslin ise yaşamaya hakkı yoktur. Bugünün parolası budur (5.7.1948: 766).

Meclisteki birçok milletvekili tasfiye kararını desteklemek için rejimin tehlikede olduğu vurgusunu tekrarlamıştır. Bu argümanı desteklemek için bir takım otoritelerden bahsetmeyi bir yardım aracı olarak kullanan milletvekilleri, Mustafa Kemal Atatürk, Milli Şef İsmet İnönü ile milli mücadele tarihi içinden seçilen kahramanları konuyla ilgili birer otorite figürü olarak göstererek sık sık atıf yapmıştır. Üniversitelerin görevlerini tanımlayan Orhon’un konuşması yersiz otorite kullanımının iyi bir örneği olarak sunulabilir:

Üniversitelerin vazifeleri bahsinde Atatürk’ün, 1937’de, Meclisi açış nutkunda şu veciz cümleleri ilave edeceğim ‘Memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak, Türk milletinin şuurunda daima canlı tutmak, üniversitelerimize ve yüksek okullarıma düşen başlıca vazifedir. Senatonun çıkardığı üç öğretim üyesi lehinde karar veren sayın profesörlere soruyorum: Ellerini vicdanlarının üzerine koyarak söylesinler: Onlar, Atatürk’ün eseri olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde vazifelerini böyle mi yapmışlar? (3.5.1948: 250).

Milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk ve Milli Şef İsmet İnönü’ye, kurtuluş savaşı kahramanlarına atıfta bulunurken, konunun doğrudan muhataplarının konuyla ilgili açıklama yapmalarına tepki gösterir. Örneğin Orhon, Ordinaryüs Profesör Vasfı Raşit’in konuyla ilgili açıklamaları hakkında:

Bir ordinaryüs profesör, öğrencilerini başına topluyarak ciddi bir fikir kahramanlığı yapmak hevesine düşmüş kürsü hürriyetine müdahale eden Abdülhamit devrinde bile ruhlara bu derece korku sinmediğinden, şirretliğin bu derece ayaklanmadığından bahsederek bu üç öğretim üyesine saygı ve sevgilerini ilan etmiştir (3.5.1948: 251).

diyerek, Üniversitelerarası Kurul'un kararını destekleyen üniversite üyelerini "üniversitenin ucuz hürriyet kahramanları pozunu takınanlar" (5.6.1948: 768) olarak tanımlamıştır.

Meclis oturumlarında milletvekilleri, bilim anlayışları ve bilim adamlarının görevlerinin yanı sıra kürsülerde verilen dersler konusunda da yorumlarda bulunmuşlardır. Bu konuyla ilgili ilginç konuşmalardan biri Emin Soysal'ın Prof. Pertev Naili Boratav'ın çalışma alanı folklor disiplini ile ilgili yapmış olduğu değerlendirmedir. Soysal:

Arkadaşlar, burada asıl ciddi işler bırakılıp folklor diye birtakım dersler okutuluyor. Folklor yani halk edebiyatı. Bu derste ne okutulur bilir misiniz? Dadaloğlu'nun,; ferman padişahın dağlar bizimdir, gibi şeyler, Köroğlu'nun destanı, Karacaoğlu'nun hikayeleri, biraz da kocakarı ve ninelerimizden kalma hikayeler. Fakat bunların bir kısmının üzerinde aylarca durulur ilim diye. Biz bunun için ayda ne veririz bilir misiniz? 800 ila bin lira. Ciddi işler şöyle durur, yalnız Dadaloğlu'nun, Köroğlu'nun, Karacaoğlu'nun türkü ve masalları için ayda 800, bin lira verip ders ihdas etmek: ne zengin devletiz be! (Gülüşmeler) (6.7.1948: 786).

Yine Soysal, Doç. Niyazi Berkes'in felsefe kürsüsünde okuttuğu sosyoloji dersine ilişkin şu yorumlarda bulunmuştur:

Profesörler konularını seçerken ve anlatırken milletin ihtiyaçlarını kanunlarımızı, geleneklerimizi ve içtimai telakki ve temayüllerimizi nazarı dikkate alsın. Bunları nazarı dikkate almadan rastgele konuyu, mesela Karl Marks'ın manifestini okutmuş, okuttum diyor. Hem nerede? Mahkemede söylüyor. Manifesti okuttum diyor. Müddeiumumî soruyor, niçin okuttun, başka eseri yok muydu diyor. En müessir eseri bu idi de onun için okuttum diyor. Elbette biz böyle bir şeye müdahale ederiz arkadaşlar. Hocanın ilk mektepten en yüksek kürsüye kadar millet çocuğuna okutacağı şey hakikattir. Hakikat olmuyan ve şüpheli, hatalı olan şeyleri okut-

maktan kaçınmak lazımdır. İlim adamının bilhassa üzerinde duracağı şey budur... Hangi ilim, manifesti okutmak ilim mi? Biz de okuduk biliyoruz. Eğer manifesti aylarca ve tek taraflı okutmak ilimse hayret ederim. O halde leblebicilik de bir ilimdir (6.7.1948: 790-791).

Soysal'ın bilimsel bilgi konusunda ileri sürdüğü görüşlerinin bir benzerine, Orhon'un sanat hakkındaki görüşlerini ifade ettiği konuşmasında da rastlanmaktadır. Orhon:

Türk gençlerinin ruhundaki saf ve samimi ilerilik, yenilik aşkını kullanarak soysuzluğu yeni fikir haline sokmuştur. Edebiyatta tahribatına putlarını yıkacağız diye başlamış, milli şöhretlerin altına battal damgaları vurmuştur. Genç şairlere lirizmin burjuva duyguları olduğunu telkin etmiş, şiiri soysuzlaştırarak; 'Seni nasıl unuturum, vesikalı yarım' dedirtmiştir. Kabul ediniz ki, bugün, idealist vatandaşlar yetiştiren bir Namık Kemal edebiyatı tarzında eser kalmamıştır (3.5.1948: 252).

Milletvekillerinin üniversitelerdeki bilim ve sanat akımlarını eleştirdikleri noktada bir de çözüm önerileri vardır. Bu öneri Kurtuluş tarafından dillendirilmiştir:

Arkadaşlar, her nevi hareket ve sözleriyle Türk Milletinin istikbali olan gençliği zehirli bir hava içinde yetiştiren bir kısım yabancı ve yerli profesörün ve doçentlerin ve ilmi yardımcıların Türk gençliği ile derhal alakaları kesilmeli. Türk gençliği memleket ve vatan yolunda öğrenmeye mecbur olduğu ilimleri öğrenerek yetişmeli ve karakteri ve milli duyguları üzerinde bir parçalanmaya, daha fazla müsaade edilmemelidir (5.7.1948: 763).

Orhon'un konuşmalarının yanı sıra çok sayıda milletvekilinin konuşmasına da küçültücü, aşağılayıcı bir tarz hâkim olmuştur. Milletvekillerinin suçlayıcı ve saldırgan üsluplarında açığa çıkan hakaret ve aşağılamalarında "komünist sülükleri", "sümüklü böcekler", "şarlatanlar" gibi hakaret içeren kelimelerin kullanıldığı görülmüştür. Bu ifade tarzının bir başka örneği Trabzon milletvekili Reşit Tarakçıoğlu'nun aşağıdaki konuşmasıdır:

Arkadaşlar, geçen kış tatilinde seçim bölgeme gitmiştim. Ankara'da iken komisyonlarda üniversite içinde çıkan komünist hastalığı üzerinde ileri

geri konuşmuştum. Bana bir köylü kafilesi dedi ki, yahu Ankara'da bir büyük okul, mektep varmış ve orada itoğlütlikler türemiş. Bunlar nedir? Birden anlamadım. Bu büyük mektep Ankara'da üniversite olacak dedim. İtoğlütlikler deyince bir lahza düşündüm. Yabancı ideoloji kelimesi Türk'ün ağızında itoğlütlik olmuş. Bunu kendilerine anlattım. Pekâlâ, nedir bunlar tutun kolundan atın dışarı dediler. Biz akli yerinde, ahlakı kuvvetli, sapasağlam evlatlarımızı gönderiyoruz, böyle itoğlütler onların fikirlerini değiştiriyor. Tasavvur edin. Halk dayanamıyor bu itoğlütler üniversitede mi, hükümet binasında mı, bağda mı, sokakta mı, her nerede ise kulağından tutun dışarı atın diyorlar (6.7.1948: 796-797).

Milletvekillerinin öne sürdükleri argümanları desteklemek için başvurdukları söylem stratejilerinin amacı, üç öğretim üyesini öteki-
leştirmek/ olumsuzlamak ve onlara karşı diğer milletvekillerini hare-
kete geçirmektir. Yukarıda verilen söylem örnekleri değerlendirildi-
ğinde, tasfiye kararı alan TBMM'nin üniversite özerkliği ve bilim
adamları/kadınlarının akademik özgürlükleri konusundaki olumsuz
tavır açığa çıkmaktadır. 1946 yılında üniversite özerkliğini yasalastı-
ran meclisin aradan iki yıl geçmesine rağmen üniversite özerkliğine
karşı olumsuz tavır oylama sonuçlarında da açığa çıkmıştır.⁸

Basında 1948 DTCF Tasfiyesi Söylemi

1948 yılında DTCF'de yaşanan tasfiye süreci, dönemin ulusal düzeyde yayın yapan yazılı basın kuruluşları tarafından yakın bir ilgi ile takip edilmiştir. Basın, tasfiyelerin gelişimini, yargı süreçlerini günü gününe izlemiş ve gelişmeleri birinci sayfadan, çoğu zamanda manşetten okuyucularına aktarmıştır.

DTCF öğretim üyelerinin tasfiye sürecine yönelik haberlerde, basın kuruluşlarının anlamlandırma ve temsil etme tarzlarının birbi-
rinden oldukça farklı olduğu göze çarpmaktadır. Her basın kuruluşu,

8 Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Kanunu'na verilen oyların sonucu: Üye sayısı: 465, Oy verenler: 259, Kabul edenler: 257, Reddedenler: 2, Çekimser: 0, Oya katılmayanlar:193, (Red oyu veren iki kişi General Sadık Aldoğan (Afyon Karahisar) ve Nurettin Ünen'dir (Çanakkale). (TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 12, Dönem VII, Toplantı: 1, s.855).

aynı olayın içindeki farklı tema ve olguları öne çıkarıp, bunları oluşturarak karmaşık toplumsal ideolojik çerçeveleri, kendi hikâye etme tarzı içinde yeniden kurmuş ve okuyucularına aktarmıştır. Bunu açık biçimde görebileceğimiz yer, söyleminin anlamsal bütünlüğünü yansıtan haber başlıkları, spotlar ve ilk paragraflardır. Dolayısıyla DTCF tasfiyesine ilişkin gazete söylemlerinin incelemesine ilk olarak haber başlıklarından örnekler sunularak başlanacaktır.

Seçilen haber başlıklarından örnekler:

Solcu Öğretim Üyeleri Meselesi (24.02.1948, *Ulus*)

Üç Öğretim Üyesi Meselesi (18.05.1948, *Ulus*)

Sol Temayüllü Profesörler (12.05.1948, *Hürriyet*)

Solcu Profesörlerin Dünkü Duruşması (22.06.1948, *Hürriyet*)

Ankara'daki Sol Temayüllü Hocalar (08.01.1948, *Cumhuriyet*)

Aşırı Sol Temayüllü Hocalar (12.01.1948 *Cumhuriyet*)

Ankara Üniversitesi Solcu Profesörler Meselesi (23.02.1948, *Akşam*)

Ankara Üniversitesi'ndeki Profesörlerin Duruşması (01.08.1948, *Akşam*)

Komünist Temayüllü Hocalar (17.05.1948, *Vatan*)

1948 yılında yayın yapan gazetelerin olayı haberleştirmede kullandıkları en dikkat çekici ortak söylem; davayı “üç öğretim üyesi davası” ya da “solcu profesörler meselesi” olarak tanımlamalarıdır. Aralarında bir profesör ve iki doçentin bulunduğu olay basına “profesörler” olayı olarak yansımıştır. Basının olayı haberleştirmede seçtiği başlıklar öğretim üyelerinin ideolojik yönelimini vurgulamaya yöneliktir: “sol temayüllü”, “solcu”, “aşırı solcu”, “komünist temayüllü üç öğretim üyesi” gibi.

Gazete başlıklarında olayın haberleştirilmesinde kullanılan ideolojik nitelikli farklı sıfatlar *Tan* ve *Vatan* gazetesiyle birlikte “demokrasi cephesi”nde yer alan *Akşam* gazetesinin ilk sayfasında yer alan ve imzasız yayınlanan *Düşünceler* adlı köşeye de konu olmuştur. Makalenin başlığı, söylemlerdeki farkı vurgulamaya yöneliktir. “Komünist,

Solcu, Sol Temayüllü ...” başlığını taşıyan yazıda, gazetelerin farklılaşan söylemleri şöyle eleştirilir:

Biz hepsini aynı torbaya koyuyoruz amma acaba hangisi?

Acaba hangisi, çünkü komünist başka, solcu başka, sol temayüllü başkadır.

Bazı gazetelere göre bazı profesörler ‘komünist’ oldukları için aşağıya edilmiştir.

Diğer bazı gazetelere bakılırsa, aynı profesörler ‘solcu’ olmaktan suçludur. Bir kısım refiklerimize nazaran bu ilim adamlarının cinayeti ‘sol temayüllü’ olmalarıdır.

Acaba hangisi?

Acaba hangisi, çünkü bu üç sıfatın üçü de terazinin aynı gözüne bilhassa günahlar gözüne konulamaz.

Türkiye’de komünistlik suçtur. Türkiye’de, hür ve demokratik Türkiye’de solculuk hiçbir suretle suç sayılamaz. Bundan da vazgeçtik. Suç işleyen, küfür işleyen profesörler solcu da değil, sol temayüllü olarak tasvir ediliyor. Bugünkü Türkiye’de sol temayüllü olmak bir suç ise devletçilik rejimini kurmuş olanları bu rejimi müdafaa edenleri hemen mahkemeye vermek lazımdır. (09.05.1948, *Akşam*)

Gazeteler yalnızca öğretim üyelerinin ideolojik yeğlemeleri konusunda farklı başlıklar atmakla kalmamış, aynı zamanda üç öğretim üyesinin “suç”larına ilişkin farklı değerlendirmelerde de bulunmuştur. Özellikle, mahkeme sürecine yer verilen haber girişleri ve spotlarda, öğretim üyeleri görevlerini kötüye kullanmaktan komünistlik propagandası yapmaya kadar çeşitli suç isnatlarıyla haber konusu edilmiştir. Örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

“Vazifeyi Suiistimal Suçundan Mahkemeye Verilecek...” (12.05.1948, *Hürriyet*); “Yabancı ideolojileri yayarak gençliğe zehirli fikirler aşılacak suretiyle vazifelerini suiistimal etmekten sanık...” (16.05.1948, *Akşam*); “Solculuktan Sanık” (16.06.1948, *Son Posta*); “Görevlerini kötüye kullanmaktan sanık...” (20.08.1948, *Ulus*); “Komünistlik propagandası yapmak üzere görevlerine kötüye kullanmaktan sanık...” (13.11.1948, *Ulus*).

Basının yaşanan gelişmelerin haberleştirilmesi ya da haberleştirildiği konulardaki öne çıkardığı unsurlar da birbirinden farklıdır. Basın kuruluşları arasındaki bu farkın gösterilebilmesi için olayların gelişim sürecinde önemli tarihler belirlenmiş ve o tarihlerdeki haberler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Ankara Üniversitesi Senatosunun, üniversiteden ihraç kararı verdiği 10.01.1948 tarihi önemli tarihlerden biridir. Senato kararının haberleştirilmesi örnekleri şöyle sunulabilir:

Akşam ve *Ulus* gazetelerinde Ankara Üniversitesi Senatosu'nun verdiği karar "Ankara Üniversitesinde, Senato, bir profesör ve iki doçentin öğretim üyeliğinden çıkarılmasına karar verdi (11.01.1948, *Akşam*) ya da "Üniversite Senatosu Karar Verdi 1 Profesör ve 2 Doçent Üniversiteden Çıkarıldılar" (11.01.1948, *Ulus*), şeklinde yorumsuz olarak, kararı öne çıkarmayı hedefleyen başlık ve spotlarla verilmiştir. *Cumhuriyet* gazetesinde ise "Aşırı Sol Temayüllü Hocalar" başlığı ve yorumlarla birlikte haber şöyle verilmiştir:

Senato Kati Kararını Verdi:

Prof. Pertev Naili ile doçentlerden Behice Boran ve Niyazi Berkes öğretim üyeliğinden ihraç edildiler. Bu kararın ilk akisleri C.H.P. tarafından tertip edilen Demirtepe Ocağındaki gençlik toplantılarının bugünkü oturumunda görülmüş ve Senatoya bu çıkarma kararının sevinç ve heyecanla karşılandığını belirten bir telgraf çekilmesine ittifakla karar verilmiştir (12.01.1948, *Cumhuriyet*).

İktidara yakın yayın politikalarını sürdüren *Cumhuriyet* gazetesinde yer alan Cumhuriyet Halk Partisi gençliğinin bu kararı "sevinç ve heyecanla karşıladığına" dair vurgu, gazetenin olaya ilişkin değerlendirmelerinin de diğer gazetelerden farklı bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Aynı haber *Ulus* gazetesinde de yer almıştır. Ancak, *Ulus* gazetesi haberi yorum katmadan vermiş ve olayın tarafı öğretim üyelerinin diğer gazetelerde yer almayan açıklamalarına da yer vermiştir:

Senatonun Çıkarma Kararı Etrafında Yankılar

Bir profesör ve iki doçentin üniversite öğretim üyeliğinden uzaklaştırılmasındaki karar üzerine Demirtepe Ocağında dünkü Pazar toplantısında alınan bir karar gereğince gençler üniversite senatosunu bir teşekkür telgrafı çekmişlerdir.

Diğer taraftan Profesör B.Pertev Naili Boratav ile Doçent B. Niyazi Berkes kararın kanunsuz ve haksız olduğunu buna karşın Üniversitelerarası Kurul'a müracaat ederek itirazda bulunacaklarını söylemişler 'Üniversitelerarası Kurulun hakkımızı teslim edeceğine inanıyoruz' demişlerdir (12.01.1948, *Ulus*).

Ulus gazetesinin haberindeki "gençler" vurgusu önemlidir. Kimliği açıklanmayan ve genel bir kategori olarak sunulan gençlerin, Cumhuriyet Halk Partisi üyesi gençler olduğu bilgisini ancak diğer gazete haberlerinden edinmek mümkündür.

Konuyla ilgili ikinci önemli tarih, Üniversitelerarası Kurul'un, Ankara Üniversitesi Senatosu'nun verdiği ihraç kararını bozup, öğretim üyelerinin görevlerine dönebileceğini ilan ettiği 21 Şubat 1948'dir. Basın, Üniversitelerarası Kurul'un toplantılarının devam ettiği bir süreçte konuyu gündemde tutarak, birinci sayfadan haber yapmaya devam etmiştir. *Akşam* gazetesi, Üniversitelerarası Kurul kararının beklendiği bir dönemde kimi söylentileri haber olarak yansıtmıştır: "Ankara Üniversitesi Solculuk Meselesinin CHP Meclis Grubunda Görüşülmesi Muhtemel", "Dil, Tarih Fakültesinin Lağvedileceğinden Bahsediliyor" (22. 02. 1948, *Akşam*) gibi.

Akşam gazetesi, kararın açıklandığı tarihin hemen ertesinde yaptığı "Ankara Üniversitesindeki Solcu Profesörler Meselesi" başlıklı haberinde yine yorum ve söylentilere yer vermiştir:

Üniversitelerarası Kurul, İstanbul Üniversitesi'nin delegelerinin oyu ile tart kararının redine karar verdi. Ankara Üniversitesi temsilcileri karara muhalif kaldılar.

Üniversitelerarası kurulun bu kararından sonra şimdi ortada garip bir vaziyet hasıl olmuştur... Umumi tahminlere göre meselenin tatil devresini müteakip, meclise aksedeceği, Ankara Üniversitesi muhtar bulunduğu

için solcu profesörlerin, üniversiteden uzaklaştırılmaları, ancak üniversitenin bir kanun maddesiyle lağvedilmesi ve yeniden teşkili suretiyle kabil olacak ve solcu profesörler bu suretle tasfiye olunabileceklerdir. Çünkü, evvelce verilen ihraç kararından sonra adı geçen profesörlerin tekrar üniversiteye dönmeleri de garip olacaktır. Bu itibarla yegâne hal tarzının üniversitenin lağvedilerek yeniden tesisinden ibaret bulunduğu söylenmektedir (23.02. 1948, *Akşam*).

Üniversitelerarası Kurul kararını kati bir hüküm olarak benimsemişliğini anladığımız *Akşam* gazetesi, yaptığı haberde ilgili tarafların görüşlerine yer vermektense “umumi tahminleri” aktarmayı tercih etmiş, “ortada garip bir durum hasıl oldu”, “adı geçen profesörlerin tekrar üniversiteye dönmeleri garip olacak” şeklindeki yorumlarla gelişmeleri okuyucularına aktarmıştır. Aynı tarihlerdeki *Vatan* ve *Kudret* gazeteleri ise gelişmeleri yorumsuz olarak okuyucularına sunmayı tercih etmiştir: “Solcu Profesörlerin Vazifesine İadesine Karar Verildi” (23.02.1948, *Vatan*), “Solcu Profesörler, Kurul bu hocaların vazifelerine iadesine karar verdi” (24.02.1948, *Kudret*).

Cumhuriyet gazetesinin tutumu diğer gazetelerden farklıdır. Olayı “Sol Temayüllü Profesörler Hakkında Verilen Karar” başlığıyla aktaran gazete, Fahri Kurtuluş’un diğer gazetelerde yer almayan demecine geniş bir yer ayırmıştır:

Bir milletvekili kurulun kararında amil olan İstanbul Üniversitesi Profesörlerini tenkit ve muaheze ediyor.

(Fahri Kurtuluş’un demecine yer veriyor)

‘Üniversitelerarası Kurul kararına Ankara Üniversitesi profesörlerinin katılmaması çok memnuniyet verice bir hadisedir. İstanbul Üniversitesi profesörleri komünistlik konusunda ucuz hürriyet kahramanlığı taslamaları takdire layıktır. Bir profesör komünist olabilir ve bir taraftan da ders verebilmiş. Zavallı ilim anlayışı. Türk üniversite adamları elinde ne hale düşmüş? Üniversite muhtariyeti hiçbir zaman vatan ve memleket ve milliyet meselesinin üstünde bir mesele değildir. Bu İstanbul profesörleri vazifelerini yaptıklarına kani iseler, biz de milletvekili olarak bu milletin hakları ve topraklarımızın menfaati bakımından vazifelerimizi elbette yapacağız’. (24.02.1948, *Cumhuriyet*).

Kurtuluş'un demeci ile gazete başlığı birlikte değerlendirildiğinde *Cumhuriyet* gazetesinin üç öğretim üyesi meselesiyle ilgili takındığı olumsuz tavır açığa çıkmaktadır.

Olaya ilişkin Danıştay kararının açıklandığı tarihler arasında basında yer alan haberler ve sunum ise şöyledir:

Vatan gazetesi haberi "Solcu Profesörleri Danıştay da Mesul Görmedi" (27.02.1948) üst başlığıyla verirken, *Cumhuriyet* gazetesi aynı gün "Sol Temayüllü Üniversite Profesörleri Meselesi" başlığıyla vermiştir. Haber "Aşırı solcu temayüller besledikleri ileri sürülen DTCF hocalarının kürsülerinden uzaklaştırılması meselesi henüz halledilememiştir." (27.02.1948) şeklinde sunulmuştur. *Cumhuriyet* gazetesi, öğretim üyelerinin durumunu bir "mesele" olarak tanımlamış ve Danıştay'ın lehte kararını da "meselenin henüz halledilemediği" yorumuyla aktarmıştır.

TBMM'de 3.5.1948 tarihli Orhon'un sözlü soru önergesinin basındaki yansımaları da gazeteler arasındaki temsil ve anlamlandırma farklılığını ortaya koyan dikkat çekici örnekler arasındadır. *Hürriyet* gazetesinde "Solcu Profesörlere Dair Ağır İthamlar Yapıldı" (04.05.1948) başlığıyla, *Kudret* gazetesinde "B.M. Meclisinin Dünkü Toplantısı/Solcu Profesörler Meselesi" (04.05.1948) başlığıyla duyurulmuş ve yorum eklenmeden, Orhon'un sözlerinden alıntılarla haberi sunmuştur. *Cumhuriyet* gazetesi ise haberi "Sol Temayüllü Üniversite Profesörleri Meselesi, Dava Dün Millet Meclisinde İnfial Tezahürleri ve Gürültüler Arasında Tekrar Görüşüldü" (04.05.1948) başlığıyla vermiştir. *Cumhuriyet* gazetesi Orhon'un görüşlerine de yer vermiş, bunları verirken haber bölümlerini şu alt başlıklara ayırmıştır: "Yabancı ideolojilere karşı mukavemet", "Solcu cereyanların tahribat sahaları", "İlmin davası". Bu alt başlıkların Orhon'un sözlerinden alıntılar olduğu ancak haber okunurken anlaşılacak biçimde düzenlenmiştir. Orhon'un görüşlerinin alıntı biçiminde aktarılmaması, gazetenin de bu görüşlere doğrudan katıldığını izlenimini uyandırmaktadır.

Orhon'un görüşlerini aynen başlığa taşıyan bir başka gazete *Ulus*'tur. *Ulus* gazetesi "Dava, Milletimizin Hürriyeti, Emniyeti ve

Selameti Davasıdır” (09.05.1948) başlığını Orhon’un sözleri arasından seçerek manşete taşımıştır. Ancak, *Ulus* gazetesinin de bu sözleri tırnak işareti kullanmadan yani alıntı haline getirmeden başlığa taşınması, sözlerin gazetenin kendi yorumuymuş gibi okunmasına neden olmaktadır. *Ulus* gazetesi, Orhon’un demecini aynen yayınlamış ve bunun gerekçesini şöyle açıklamıştır:

Büyük Millet Meclisinin geçen pazartesi günü yaptığı toplantıda, Milli Eğitim Bakanlığında bir sözlü soru üzerine, DTC Fakültesindeki üç öğretim üyesi ile Üniversitelerarası Kurulun kararı hakkında yapılan demecin mecliste umumi tasviple karşılandığı hatırladadır. Bazı gazeteler bu konuşma hakkında bir takım mütalaalar ileri sürmüşlerdir. Okuyanlara bir hüküm verme imkânı sağlamak ve yanlış tefsirlere yol açmamak için, bu demecin tam metnini meclis zabıtlarından alıp neşrediyoruz (09.05.1948, *Ulus*).

Gazetenin demeci yayınlama gerekçesi, diğer gazetelerin konuşmaya ilişkin yaptığı eleştirel değerlendirmelerdir. *Ulus* gazetesi bu konuda kendine bir görev çıkararak, mecliste “umumi bir tasviple” karşılandığını iddia ettiği demeci okuyanlara bir hüküm vermek ve “yanlış” yani olumsuz yorumlara yol açmamak için aynen yayınlama-yı tercih etmiştir.

Basın, davanın mahkemede görüşmeye başladığı tarihlerde de gelişmeleri yayın politikaları doğrultusunda öne çıkardığı farklı söylemlerle okuyucularına aktarmıştır.

Akşam gazetesi “Solcu Profesörlerin Muhakemesi/ Sanıklar, kendilerine atfedilen ithamları red ve inkâr ettiler” başlığıyla verdiği haberde “Yabancı ideolojileri yayarak gençliğe zehirli fikirler aşılacak suretiyle vazifelerini suiistimal etmekten sanık, Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi profesörlerinden Pertev Naili Boratav’la, Doçent Niyazi Berkes ve Behice Boran haklarındaki davaya bu sabah Ankara dördüncü Asliye Mahkemesinde başlandı” (16.5.1948) şeklinde duyurmuştur.

Hürriyet gazetesi “Üç Solcu Profesörün Dün Ankara Asliye Dördüncü Mahkemesinde Duruşmasına Başlandı, Profesörler aleyhlerin-

deki isnatları red ettiler.” (16.06.1948) diye olayı haberleştirirken, *Son Posta* gazetesi “Solculuktan Sanık DTCF Hocalarının Mahkemeleri Başladı. Boratav milliyetçilik aleyhinde bulunmadığını, Berkes komünizmi methetmediğini, Boran Sovyet rejimini övmediğini söyledi” (16.06.1948) diyerek mahkemedeki sözlü ifadelerle yer vermiştir. *Kudret* gazetesi ise haber başlığına eklediği bir yorumla birlikte sunduğu haberinde, “meselenin” “nihayet” mahkemelere yansımından memnuniyet duyduğunu belirtmiştir.

1948 tasfiyesine ilişkin bir diğer önemli uğrak, mahkeme sürecinin devam ettiği bir sırada *Ankara Üniversitesi Kuruluş ve Kadroları Hakkında Kanun Tasarısı'nın* görüşüldüğü 5-6.7.1948 tarihli meclis oturumlarının haberleştirilmesidir. Gazeteleri, bu konuda seçtikleri gazete başlıkları, meclis görüşmelerinde yapılan konuşmalardan seçilen alıntılar ve haberle birlikte kullanılan fotoğraflar gibi unsurlardan yararlanarak değerlendirmek mümkündür.

Aşağıda örneklerinin sunulduğu üzere aynı tarihlerde, aynı olay üzerine yapılan haberlerde kimi gazeteler, öğretim üyelerinin tasfiyesini savunan vekillerin görüşlerini öne çıkarırken, kimi gazeteler de üniversite özerkliğini savunan vekillerin görüşlerini öne çıkarmayı tercih etmiştir:

B. Banguoğlu dedi ki: Üniversiteler Meclise Hesap Vermeye Her An Amade Olacaktır (07.07.1948, *Ulus*).

Mecliste Ankara Üniversitesi Teşkilat Kanunu Kabul Edildi 'Komünizm ideoloji değil, vatana ihanettir (07.07.1948, *Son Posta*).

Üniversitede Sol Cereyanlara Hücum Fahri Kurtuluş dil fakültesi ve bazı profesörler için acı bir lisan kullandı (07.07.1948, *Hürriyet*).

Üniversiteye hücumlar yapılırken, Aldoğan heyecanlı bir konuşma yaptı (7.7.1948, *Kudret*).

Adivar, muhtar olan bir üniversitenin kürsülerini isim zikrederek lağvetmeyi doğru bulmadı (6.7.1948, *Vatan*).

Sadık Aldoğan: Üniversitenin fikir ve içtihad hürriyetine karışmayalım (7.7.1948, *Vatan*).

Gazete başlıklarına yansıyan üniversite özerkliği ve DTCF öğretim üyelerinin tasfiyesine ilişkin farklı söylemler, gazetelerin kullanmayı tercih ettiği farklı fotoğraflarla da desteklenmiştir. Bazı gazeteler üniversite özerkliğinden yana tavır gösteren milletvekillerinin fotoğraflarını basmayı tercih ederken, bazı gazeteler de üniversite özerkliğine karşı olan vekillerin fotoğraflarını basmayı tercih etmişlerdir. Örneğin 4.5.1948 tarihli *Hürriyet* gazetesi Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sıracıoğlu'nun fotoğrafını kullanırken, aynı tarihli *Kudret* gazetesi Sadık Aldoğan'ın fotoğrafıyla birlikte haberi aktarmıştır.

Sonuç

DTCF'de görev yapan üç öğretim üyesine ilişkin basında çıkan haberler ve mecliste yapılan tartışmalar olayın gelişim sürecini doğrudan etkilemeleri bakımından özel bir anlama sahip olmuştur. Öğretim üyelerine ilişkin basın ve meclisin genel eğilimi davanın gidişatında etkin bir rol oynamış, süreci tanımlamış ve sonucunu belirlemiştir. Meclis, olayın dava aşamasına geldiği bir süreçte, yargı kararını beklemeksizin öğretim üyelerinin kadrolarını açığa almış ve kürsü fonlarını kesmiştir. Basın, olayı haberleştirmede tercih ettiği söylemler aracılığı ile kamuoyunu ve yargıyı olumsuz yönde etkilemiş ve bu anlamda davaya paralel hatta davanın kendisinden daha etkin bir yargı işlevi görmüştür. Basın ve hükümet dava sürecinde adeta danışıklı bir kampanya sürdürmüştür. Bu kampanyaya karşı aykırı sesler duyulsa bile bu sesler çok cılız kalmıştır.

15 Haziran 1948'de başlayan ve 23 Aralık 1950'e değin devam eden dava sürecinin öğretim üyelerinin beraatı ile sonuçlanmasına karşın, yasama gücüyle üniversiteden uzaklaştırılan ve mensubu oldukları fakültede kürsüleri kaldırılan Boratav, Boran ve Berkes bir daha Türkiye'de öğretim üyeliği görevine geri dönememişlerdir.

Kaynakça

- Atılğan, Gökhan (2009). *Behice Boran - Öğretim Üyesi, Siyasetçi, Kuramcı*. İstanbul: Yordam.
- Berkes, Niyazi (1997). *Unutulan Yıllar*. Ruşen Sezer (yay.haz.). İstanbul: İletişim.
- Çavdar, Tevfik (2004). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*. Ankara: İmge.
- Çelebi, Aykut (1990). *Söylem Çözümlemesi, Gazetelerin Haber Oluş ve Gündem Belirleme İşlevlerine Eleştirel Bir Yaklaşım*. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetik, Mete (1998). *Üniversitede Cadı Kazanı-1948 DTCTF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratao'ın Müdafaası*. İstanbul: Tarih ve Yurt Yayınları.
- Bağış, Erten ve Atilla Lök (2004). "1933 Reformu ve Yabancı Öğretim Üyeleri." *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Cilt 3*. Murat Güntekingil ve Mete Tunçay (der.) içinde. İstanbul: İletişim. 537-544.
- Hatiboğlu, M. Tahir (2000). *Türkiye Üniversite Tarihi*. Ankara: Selvi.
- Hirsch E., Ernst (1998). *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi- Cilt 2*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, No: 211.
- Tunçay, Mete (2005). *Eleştirel Tarih Yazıları*. Ankara: Liberte.
- van Dijk, Teun (1998). *News as Discourse*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- van Dijk, Teun (2003). "Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım." *Söylem ve İdeoloji*. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan (der.) içinde. İstanbul: Su. 14-112.

Tutanak Dergileri

- TBMM Zabıt Cenderesi, Cilt 11, Dönem VIII, İçtima: 2, s.247-252.
- TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 12, Dönem VII, Toplantı: 2, s.753-775.
- TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 12, Dönem VII, Toplantı: 1, s.783-857.

Gazeteler

- Ulus, Cumhuriyet, Vatan, Kudret, Hürriyet, Son Posta ve Akşam* gazeteleri (01.01.1948- 30.07.1948).

